

57. MIĘDZYNARODOWY FESTIWAL
MUZYKI ORGANOWEJ I KAMERALNEJ
W KAMIENIU POMORSKIM

KONKATEDRA KAMIEŃSKA

2 LIPCA - 3 WRZEŚNIA 2021

PIĄTKI, GODZINA 19:00

PATRONAT HONOROWY

- Ministerstwo Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu
- Metropolita Szczecińsko-Kamieński Ksiądz Arcybiskup Andrzej Dzięga
- Wojewoda Zachodniopomorski Zbigniew Bogucki
- Marszałek Województwa Zachodniopomorskiego Olgierd Geblewicz

ORGANIZATORZY

- Towarzystwo Miłośników Ziemi Kamieńskiej
- Gmina Kamień Pomorski
- Parafia Rzymskokatolicka pw. św. Ottona w Kamieniu Pomorskim

PARTNERZY

- Powiat Kamieński
- Kamieński Dom Kultury
- Muzeum Historii Ziemi Kamieńskiej
- Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna w Kamieniu Pomorskim

KOMITET ORGANIZACYJNY

Stanisław Kuryłło

Burmistrz Kamienia Pomorskiego
Przewodniczący Komitetu Organizacyjnego

Jacek Golusda

Przewodniczący Rady Miejskiej w Kamieniu Pomorskim

Henryk Masłowski

Przewodniczący Towarzystwa Miłośników Ziemi Kamieńskiej

ks. kan. Dariusz Żarkowski

Proboszcz Parafii Rzymskokatolickiej pw. św. Ottona w Kamieniu Pomorskim

Józef Malec

Starosta Kamieński

Józef Serafin

Dyrektor artystyczny

Eugeniusz Kus

Dyrektor programowy

Helena Zwolska

Dyrektor Biura Organizacyjnego Festiwalu

Leszek Szeffiński

Zastępca Burmistrza Gminy Kamień Pomorski

Elżbieta Kucharska

Urząd Miejski w Kamieniu Pomorskim

Barbara Majcher

Towarzystwo Miłośników Ziemi Kamieńskiej

Walenty Bagiński

Przedsiębiorca

Mariusz Stankiewicz

Organista katedralny

Mirosława Malinowska-Papuga

Dyrektor Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej
w Kamieniu Pomorskim

Małgorzata Michałowska

Dyrektor Kamieńskiego Domu Kultury

Błażej Bubnowicz

Muzeum Historii Ziemi Kamieńskiej

RADA ARTYSTYCZNA

Józef Serafin - Dyrektor artystyczny

Eugeniusz Kus - Dyrektor programowy

Ewa Jakubiec

Andrzej Wątorski

Mirosław Kosiński

Roman Kraszewski - Członek honorowy

PATRONAT MEDIALNY

- TVP Szczecin
- Szczeciński Serwis Informacyjny Infoludek.pl
- Kurier Szczeciński
- Radio Szczecin

Prowadzenie koncertów:

Mirosław Kosiński

Redakcja programu:

Andrzej Wątorski, Eugeniusz Kus

Przygotowanie i strojenie organów:

Władysław Cepka

Opracowanie graficzne materiałów festiwalowych:

Michał Ćwikliński

Biuro Organizacyjne Festiwalu:

Muzeum Historii Ziemi Kamieńskiej

ul. Adama Mickiewicza 34, 72-400 Kamień Pomorski

tel. 91 38 22 373, e-mail: festiwalkamien@wp.pl, tmzk.kamien@wp.pl

www.festiwalorganowy-kamien.pl

Bilety do nabycia w piątki od godz. 17.00 przed Katedrą.

Ceny biletów: 25,00 zł (normalne) i 20,00 zł (ulgowe)

W związku z pandemią koronawirusa

ilość słuchaczy ograniczona aktualnie obowiązującymi przepisami.

Obowiązek zakrywania nosa i ust.

**ZADANIE DOFINANSOWANE ZE ŚRODKÓW
MINISTERSTWA KULTURY, DZIEDZICTWA NARODOWEGO I SPORTU
POCHODZĄCYCH Z FUNDUSZU PROMOCJI KULTURY
W RAMACH PROGRAMU „MUZYKA”
REALIZOWANEGO PRZEZ NARODOWY INSTYTUT MUZYKI I TAŃCA**

**ZADANIE WPÓŁFINANSOWANE
ZE ŚRODKÓW WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO**

**ZADANIE WSPÓŁFINASOWANE
ZE ŚRODKÓW GMINY KAMIEŃ POMORSKI**

**ZADANIE WSPÓŁFINASOWANE
ZE ŚRODKÓW POWIATU KAMIEŃSKIEGO**

SPONSOR GŁÓWNY

ZAKŁAD INSTALATORSTWA ELEKTRO-ENERGETYCZNEGO
Eugeniusz Brzostek – Wysoka Kamieńska, ul. Spółdzielcza 26

SPONSORZY

PRZEDSIĘBIORSTWO GOSPODARKI KOMUNALNEJ SP. Z O.O.
Kamień Pomorski, ul. Szczecińska 2

BAGIŃSCY SPA
Pobierowo, ul. Polna 5

CIASTKARNIA PIEKARNIA ŻELEK
Kamień Pomorski, ul. Wolińska 21

BANK SPÓŁDZIELCZY W WOLINIE
Wolin, ul. Gryfitów 10

KRYSTYNA I PAWEŁ DULSCY
oraz

Bogumiła i Alfred Smolczyńscy

NAM-LIFT Sp. z o.o. Windy i Urządzenia Dźwigowe Namerła
Szczecin, ul. Waleriana Łukasińskiego 106B
tel. 91 48 69 225

MERITUM Centrum Medyczne
Kamień Pomorski, ul. Mikołaja Kopernika 28
tel. 91 38 23 560

Barbara i Jerzy Chodarrowie

Kancelaria Doradztwa Podatkowego Grażyna Zusel
Kamień Pomorski, ul. Adama Mickiewicza 12, tel. 91 38 24 777

Kwiaciarnia KOLOROWA
Kamień Pomorski, ul. Jana Długosza 6a, tel. 91 38 20 768

SPONSORZY

Hotel i Restauracja POD MUZAMI

Kamień Pomorski, ul. Gryfitów 1, tel. 91 38 22 240

Hurtownia AWA – Anna i Wiesław Bieluniowie

Kamień Pomorski, ul. Elizy Orzeszkowej 8d, tel. 91 38 21 674

Zenona i Witold Pańczakowie

Anna i Marek Wojciechowscy

Stanisław Solski

Mirosława Ławicka-Chmiel

Alicja Burghardt-Berezowska

ECOROSARIUM Elżbieta Kostrzewska

Kamień Pomorski, ul. Henryka Wieniawskiego 28, tel. 516 343 691

OPONY-MYJNIE Henryk Bysiak

Kamień Pomorski, ul. Elizy Orzeszkowej 17, tel. 91 38 21 222

Szanowni Państwo,

przez 57 lat Międzynarodowy Festiwal Muzyki Organowej i Kameralnej w Kamieniu Pomorskim na trwałe wpisał się do kalendarza wydarzeń kulturalnych naszego kraju, a letnie piątkowe spotkania z muzyką mistrzów, w wirtuozerskim wykonaniu, odbywające się w katedrze kamińskiej stały się już tradycją.

W bieżącym roku, w dobie wciąż panującego koronawirusa, zapraszamy Państwa na dziesięć koncertów organowo-kameralnych, które potrwają od 2 lipca do 3 września. Wciąż obowiązują nas ograniczenia związane z epidemią. Ich zakres jest na szczęście mniejszy niż podczas krytycznej pod tym względem, ubiegłorocznej edycji naszego Festiwalu.

Koncert inauguracyjny odbędzie się w historycznym dla Kamienia Pomorskiego dniu otwarcia stałej wystawy w Muzeum Historii Ziemi Kamińskiej, poświęconej Ewaldowi Georgowi von Kleistowi (1700-1748), dziekanowi kapituły katedralnej w Kamieniu Pomorskim i odkrywcy kondensatora elektrycznego. Wystawa będzie prezentowana w zabytkowym, pięknie odrestaurowanym, XVII-wiecznym dworze kurii dziekana, gdzie ten znakomity wynalazca mieszkał i dokonał swego światowego odkrycia.

Na początku przygotowań do tegorocznego Festiwalu odszedł od nas jego współtwórca, przed laty kierownik Biura Organizacyjnego, a do ostatnich swoich dni członek Komitetu Organizacyjnego, absolwent Salezjańskiej Szkoły Organistowskiej w Przemyślu, Jan Duda. Mając na uwadze jego zasługi dla kamińskiego festiwalu, koncert, który odbędzie się 16 lipca, dedykujemy pamięci Zmarłego.

Wierzę, że tegoroczne letnie piątkowe spotkania z muzyką w ramach 57. Międzynarodowego Festiwalu Muzyki Organowej i Kameralnej w Kamieniu Pomorskim będą dla Państwa wyjątkowym przeżyciem i niezapomnianą uroczą duchową, czego wszystkim Państwu życzę.

Stanisław Kuryłło
Przewodniczący Komitetu Organizacyjnego MFMiOK
Burmistrz Kamienia Pomorskiego

KALENDARIUM KONCERTÓW 2021

KATEDRA KAMIENSKA
PIĄTKI, GODZINA 19:00

2 LIPCA

KONCERT INAUGURACYJNY

KONCERT DOFINANSOWANY ZE ŚRODKÓW POWIATU KAMIENSKIEGO

JÓZEF SERAFIN – ORGANY
POLISH STRING QUARTET BERLIN:
TOMASZ TOMASZEWSKI – I SKRZYPCE
SUNJAE OK – II SKRZYPCE
SEBASTIAN SOKÓŁ – ALTÓWKA
MARYJKA PSTROKOŃSKA-MÖDIG – WIOŁONCZELA

9 LIPCA

HANNA DYS – ORGANY
KLAUDIUSZ BARAN – AKORDEON
TOMASZ STRAHL – WIOŁONCZELA

16 LIPCA

KONCERT DEDYKOWANY PAMIĘCI
JANA DUDY,
WSPÓŁTWÓRCY KAMIENSKIEGO FESTIWALU

JULIAN GEMBALSKI – ORGANY
KRAKOWSKIE TRIO STROIKOWE:
MAREK MLECZKO – OBÓJ
PAWEŁ SOLECKI – FAGOT
ROMAN WIDASZEK – KLARNET

23 LIPCA

ROMAN PERUCKI – ORGANY
PAWEŁ JAKUB WOJTASIEWICZ – KONTRATENOR
AGNIESZKA ROGUSKA – KŁAWESYN

30 LIPCA

KRZYSZTOF LUKAS – ORGANY
MARTA GAWŁAS – FLET
DARIA KUBIK – KŁAWESYN

KALENDARIUM KONCERTÓW 2021

KATEDRA KAMIENSKA
PIĄTKI, GODZINA 19:00

6 SIERPNIA

SŁAWOMIR KAMIŃSKI – ORGANY
OKTET WOKALNY ART'N'VOICES

13 SIERPNIA

KONCERT DOFINANSOWANY ZE ŚRODKÓW GMINY KAMIEŃ POMORSKI

ANDRZEJ BIAŁKO – ORGANY
MARZENA MICHAŁOWSKA – SOPRAN
ORKIESTRA KAMERALNA Z PRENZLAU
EUGENIUSZ KUS – DYRYGENT

20 SIERPNIA

PETER PLANYAVSKY/AUSTRIA – ORGANY
KWARTET WIOŁONCZELOWY:
DOBRAWA CZOCHER
TOMASZ SZCZĘSNY
KLARA ŚWIDRÓW
NATALIA WESOŁOWSKA

27 SIERPNIA

MICHAŁ DUŻNIAK – ORGANY
POZNAŃ BRASS – KWINTET INSTRUMENTÓW DĘTYCH BLASZANYCH:
SŁAWOMIR FRAMSKI – TRĄBKA
TOMASZ KACZOR – PUZON
JACEK KORTYLEWICZ – TUBA
DAMIAN LOTYCZ – WALTORNIA
PAWEŁ ZADROŻNIAK – TRĄBKA

3 WRZEŚNIA

KONCERT FINAŁOWY
DOMINIK ŁUKASZEWSKI – ORGANY
KRZYSZTOF JAKOWICZ – SKRZYPCE
JAKUB JAKOWICZ – SKRZYPCE

DYSPOZYCJA GŁOSÓW ORGANÓW

KATEDRY W KAMIENIU POMORSKIM

I Manual RP

Gedackt 8
Quintadena 8
Prinzipal 4
Gedacktflöte 4
Octave 2
Quinte 1 1/3
Octave 1
Sesquialtera 2
Scharff 4-5X
Krummhorn 8

III Manual OW

Schalmey 4
Barpfeife 8
Cymbel 3X
Scharff 4-6X
Terz 1 3/5
Nasat 2 2/3
Blockflöte 2
Gemshorn 4
Octave 4
Koppelflöte 8
Prinzipal 8
Dulzian 16

II Manual HW

Trompette 8
Clairon 4
Mixtur 6-8X
Rauschquinte 2X
Octave 2
Quinte 2 2/3
Hohflöte 4
Octave 4
Spillpfeife 8
Gedackt 8
Rohrflöte 4
Prinzipal 8
Quintadena 16

Pedal

Prinzipalbas 16
Subbas 16
Quintbas 10 2/3
Oktawbas 8
Rohrflötenbas 8
Octave 4
Nachthorn 2
Mixtur 4X
Posaune 16
Trompette 8

Koppel

Manualkoppel HW/OW
Manuelkoppel HW/RP
Pedalkoppel HW/Ped

MIĘDZYNARODOWY FESTIWAL MUZYKI ORGANOWEJ I KAMERALNEJ W KAMIENIU POMORSKIM

Po zakończeniu II wojny światowej organy katedry kamieńskiej zostały doprowadzone do użytku jedynie w niewielkim procencie. Instrument przypominał o sobie na początku lat sześćdziesiątych. Wówczas zwrócono uwagę na jego ogromną wartość i dramatyczny stan, w jakim nie powinien się znajdować. Planowano podjęcie niezbędnych prac konserwatorskich przywracających mu dawną świetność. 26 sierpnia 1961 r. „Głos Szczeciński” w artykule zatytułowanym „Kamieńskie organy wyższej klasy od oliwskich?” donosił o odkryciu akustyka prof. Marka Kwieka z Uniwersytetu Poznańskiego, który ocenił, iż nie ustępują one organom w Oliwie, Kazimierzu nad Wisłą czy Leżajsku i apelował o podjęcie ich remontu. Ten artykuł przypominał o kamieńskich organach. Wytworzył się wówczas korzystny klimat wokół tego instrumentu, który wyciągnięto z zapomnienia. W Szczecinie pojawić się nawet miała propozycja ich przeniesienia do tamtejszego Zamku Książąt Pomorskich. Pomysł ten został na szczęście skutecznie storpedowany przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków Stefana Kwileckiego.

W tym miejscu dodać należy, iż od lipca 1961 r. katedra była już pod fachową opieką konserwatora zabytków. Wówczas to Kuria Biskupia Diecezji Gorzowskiej, do której należał do 1972 r. Kamień, przysłała do miejscowej parafii w charakterze wikariusza ks. Romana Kostynowicza, absolwenta Wydziału Sztuk Pięknych Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika w Toruniu, pełniącego od 1959 r. funkcję diecezjalnego referenta ds. sztuki kościelnej w Kurii Gorzowskiej. 12 października 1962 r. został proboszczem kamieńskiej parafii, rozpoczynając pierwsze po wojnie prace konserwatorskie w katedrze, troszcząc się również o organy, kładąc nieocenione zasługi dla kamieńskiego festiwalu.

Pierwsze prace konserwatorskie przy kamieńskim „królu instrumentów” przeprowadził zakład organmistrzowski „W. Berndt” z Wałcza. Na podreperowanych organach od czerwca 1963 r. odbywały się przez kilka dni w tygodniu prezentacje organowe dla turystów, podczas których grał organista katedralny Władysław Lupa, późniejszy długoletni rejestrator festiwalu.

Wówczas to poważnie zaczęto się zastanawiać nad wykorzystaniem organów jako instrumentu koncertowego. W 1966 r. Zbigniew Pawlicki, działacz Szczecińskiego Oddziału Poznańskiego Towarzystwa Muzycznego im. Henryka Wieniawskiego, kierownik Sekcji Muzycznej Szczecińskiej Rozgłośni Polskiego Radia oraz współinicjator i współtwórca kamieńskiego festiwalu wspominał, w wydawanym przez Towarzystwo Miłośników Ziemi Kamieńskiej pierwszym numerze „Rocznika Kamieńskiego”, iż pomysł organizacji koncertów pojawił się wśród działaczy szczecińskiego oddziału poznańskiego towarzystwa ze zmarłym w 1963 r., Alfonsem Borkowskim na czele. Alfons Borkowski był przez pewien czas prezesem szczecińskich struktur Towarzystwa Muzycznego. Znał dobrze kamieńskie organy. Związany był bowiem z Kamieniem Pomorskim od 1946 r. Uczył muzyki w miejscowym Liceum Pedagogicznym i do 1960 r. mieszkał w tym mieście. Brał też udział w powojennym uruchomieniu organów.

Aktywne w Kamieniu było też Towarzystwo Muzyczne. Swoisty rekonesans na kamieńskim gruncie stanowiły organizowane przez nie w 1963 r. koncerty w Powiatowej i Miejskiej Bibliotece Publicznej w ramach „koncertów przy świecach i kawie” pozwalające rozpocząć współpracę z działającym w mieście Towarzystwem Miłośników Ziemi Kamieńskiej.

W napiętej sytuacji pierwszej połowy lat sześćdziesiątych, „walki o rząd dusz” w czasie zmierzających do apogeum obchodów kościelnego Milenium Chrztu Polski i partyjno-państwowego Tysiąclecia Państwa Polskiego, kluczowa stała się akceptacja dla koncertów w katedrze kamieńskiej wyrażona zarówno ze strony rządzącej Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej jak i Kurii Biskupiej Gorzowskiej, bez której impreza nie mogłaby się odbyć.

We wtorek, 23 czerwca 1964 r., o godzinie 20.00 pieśnią „Gaude Mater Polonia” w wykonaniu Chóru Politechniki Szczecińskiej pod dyktando Jana Szyrockiego i „Preludium organowym” Jana Podbielskiego zagranym przez szczecińskiego organistę Rudolfa Rożka zainaugurowano pierwszy z „Koncertów Organowych”.

Po pierwszym koncercie „Głos Szczeciński” pisał o prawie pięciuset słuchaczach obecnych w kamieńskiej katedrze. Specjalny przejazd autokarowy ze Szczecina zorganizował tamtejszy oddział Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego.

Podczas kolejnych pięciu koncertów za kontuarem organów zasiadli: prof. Romuald Sroczyński z Wrocławia, prof. Józef Pawlak z Poznania, Joachim Grubich z Krakowa nazywany wówczas „wschodzącą gwiazdą polskiej muzyki organowej” oraz dwukrotnie Rudolf Rożek. Kameralistykę reprezentowali zaś – skrzypkowie Tadeusz Mocek, Norbert Karaśkiewicz, Roman Wolf i Kazimierz Zwiercan, wiolonczelista Roman Suchecki, wokaliści Jerzy Artysz (baryton), Halina Paterak (sopran), Lidia Groś-Trzcinińska (mezzosopran) oraz Chór Politechniki Szczecińskiej i Szczeciński Chór Chłopięcy.

W powielanym programie ostatniego spotkania z muzyką w kamieńskiej katedrze, które odbyło się 15 września 1964 r., czytamy: „Żegnając Naszych Słuchaczy, wyrażamy nadzieję na kontynuowanie tradycyjnych już koncertów kamieńskich w latach następnych”. I tak się też stało. Coraz częste były głosy, jak ten wyrażony w „Głosie Szczecińskim” 7 października 1964 r., iż koncerty „staną się stałą tradycją muzyczną województwa”. Ich rozliczenie z 1964 zamykało się deficytem pokrytym częściowo przez Wydział Kultury Prezydium WRN. Przychody z biletów wyniosły 19.742 zł. Rozchody zaś opiewały na kwotę 24.667 zł 36 gr. Główny ciężar przy organizacji pierwszych koncertów niósł na swych barkach, powstały w 1962 r., szczeciński oddział Poznańskiego Towarzystwa Muzycznego. Kamieńskie „Koncerty Organowe” stanowiły, obok „koncertów przy kawie i świecach”, najważniejszy przejaw działalności oddziału, który w lutym 1965 r. usamodzielniał się i przybrał nazwę Szczecińskiego Towarzystwa Muzycznego im. Henryka Wieniawskiego. Oba wydarzenia muzyczne stały się znane. Odpowiadały na zapotrzebowanie społeczne. Przyciągała do nich inna od tradycyjnego koncertu oprawa w zabytkowych wnętrzach kamieńskiej świątyni i żywy komentarz objaśniający wykonywane dzieła w przypadku „koncertów przy kawie i świecach” a także, o czym pisał „Kurier” 1 marca 1965 r. snobizm, bowiem na koncertach tych „<wypadało być>”.

4 czerwca 1965 r. rozpoczął się pierwszy z kamieńskich koncertów tego roku już w nowej formule – Festiwalu Muzyki Organowej i Kameralnej w Kamieniu Pomorskim. Imprezę, zainaugurowała, tak jak przed rokiem „Koncerty Organowe”, pieśń „Gaude Mater Polonia” wykonana przez Chór Politechniki Szczecińskiej, po której część organową rozpoczął znany kamieńskiej publiczności Rudolf Rożek.

Ukazała się ulotka z programem, który zakładał siedemnaście koncertów trwających do 24 września, zorganizowanych przez STM i TMZK. Kierownictwo Artystyczne nad festiwalem sprawowała Rada Artystyczna Towarzystwa Muzycznego oraz znany organista prof. Feliks Rączkowski z Państwowej Wyższej Szkoły Muzycznej w Warszawie i kierownik Festiwalu Organowego w Oliwie.

Do historii I festiwalu przeszedł koncert z 25 czerwca i to nie tyle z powodu wykonawców biorących w nim udział, ile z powodu incydentu, jaki się w jego trakcie wydarzył. Kamieńska milicja wywołała bowiem z koncertu konsula USA w Poznaniu, polecając mu opuścić teren nadmorski z powodu obowiązujących wówczas przepisów zakazujących wjazdu na ten obszar samochodom służb konsularnych.

I tak festiwal rozwijał się w kolejnych latach. Dzięki determinacji, pasji i poparciu wielu osób i instytucji koncerty mogły się odbyć, a rok później przerodzić się nawet w Festiwal Muzyki Organowej i Kameralnej. Kamieńskie letnie spotkania z muzyką klasyczną stały się znane w całym kraju. Kamień Pomorski stał się drugim, po Oliwie i jej Festiwalu Organowym miejscem letniego koncertowania w Polsce. Do Kamienia przyciągała inna od tradycyjnego koncertu oprawa w zabytkowych wnętrzach kamieńskiej świątyni i ich wyjątkowość, którą stanowiło połączenie muzyki organowej z kameralną. Od 1979 r. kamieńska impreza przybrała formalnie dzisiejszą nazwę Międzynarodowego Festiwalu Muzyki Organowej i Kameralnej, choć wykonawcy zza granicy wystąpili już podczas pierwszej edycji imprezy w 1965 r.

W 2014 r. odbyła się jubileuszowa pięćdziesiąta edycja Międzynarodowego Festiwalu Muzyki Organowej i Kameralnej. Jej rangę podkreślił w sposób szczególny honorowy patronat Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. Jubileusz stał się okazją do podsumowań i przypomnienia ogromnego znaczenia kamieńskiego festiwalu w życiu muzycznym Pomorza Zachodniego i Polski.

Niezmiennie przez pół wieku organizatorem festiwalu jest Towarzystwo Miłośników Ziemi Kamieńskiej. W dziele tym współdziałały z TMZK w kolejnych latach – Szczecińskie Towarzystwo Muzyczne, Szczecińskie Towarzystwo Kultury, Wojewódzki Dom Kultury – Zamek Książąt Pomorskich w Szczecinie, Uzdrowisko Kamień Pomorski, Krajowe Biuro Koncertowe, Kamieński Dom Kultury, Parafia Rzymskokatolicka w Kamieniu Pomorskim oraz Burmistrz i Rada Miejska w Kamieniu Pomorskim.

Kamieński festiwal to kilkaset koncertów, setki wykonawców, tysiące taktów i tyleż samo słuchaczy. Od 57 lat przed publicznością zgromadzoną w piątkowe wieczory w katedrze w Kamieniu Pomorskim występują wirtuozi muzyki organowej i kameralnej z całego świata, tak by zadość stało się życzeniu księcia Ernesta Bogusława de Croya „aby Bóg Wszechmocny [...] organy do końca świata zachować raczył”.

KRÓTKA HISTORIA ORGANÓW KONKATEDRY KAMIEŃSKIEJ

Najstarsze organy kamieńskiej świątyni mogły zostać wybudowane jeszcze przed 1400 rokiem. Heinrich Berghaus przytoczył w swej obszernej rozprawie o Księstwie Pomorskim wzmiankę z 24 sierpnia 1433 roku, informującą, że *w minionych czasach kapituła utrzymywała organistę, który w poszczególne święta na organach zbudowanych dla chwały Bożej zwykł grywać.*

W 1308 roku w katedrze wybuchł pożar, który strawił ją niemal doszczętnie. Podczas odbudowy i rozbudowy świątyni, która zajęła dużo czasu, skoro prace złotnicze rozpoczęto dopiero na przełomie XIV i XV stulecia, wybudowane zostały prawdopodobnie pierwsze organy kamieńskie. Kiedy w grudniu 1534 roku, na podstawie ustaleń Sejmu w Trzebiatowie, ewangelicki biskup Bartholomäus Suave przejął kamieńską katedrę od ostatniego biskupa rzymskokatolickiego Erasmusa Manteuffla, zastał królewski instrument w stanie wymagającym przynajmniej generalnego remontu.

Stare organy miały jeszcze służyć pierwszemu ewangelickiemu organiście Johannesowi Stielkovenowi i jego następcy do roku 1580, kiedy to podjęta została decyzja budowy większego i świetniejszego instrumentu. Po długich dyskusjach i sporach zadanie to zdecydowano się powierzyć warsztatowi organmistrzowskiemu miejscowego rzemieślnika Adriana Zickermanna, który pochodził ze starej i znanej rodziny budowniczych organów. Wybudował on w katedrze okazały instrument liczący 60 rejestrów. Z powodu braku stałej, systematycznej konserwacji i niezbędnych napraw bieżących, już po upływie 17 lat powstała konieczność przeprowadzenia w latach 1594-1597 gruntownego remontu, przy okazji którego wzmocniono nowy chór. Zabiegi te wystarczyły na trzydzieści lat. W 1628 roku powzięty został zamiar przeprowadzenia kolejnego generalnego remontu, tym razem związanego ze zmianą dyspozycji i wymianą piszczałek. Remont ten nie został jednak wykonany z powodu wielkiego pożaru, który 4 czerwca 1630 roku strawił częściowo wieżę i poważnie uszkodził organy. Wreszcie w 1669 roku znalazły się środki finansowe na budowę nowych organów, gdyż dalsze remontowanie starego instrumentu okazało się całkowicie nieopłacalne.

My z Bożej łaski Ernest Bogusław książę de Croy i Arechot, świętego Cesarstwa Rzymskiego książę, margrabia de Havre, hrabia i pan na Fontenoy, Bayonne i Domp Martin, jako też na Nowogardzie i Maszewie, tajny radca Jego Elektorskiej Wysokości Pana Brandenburgii, namiestnik Księstwa Pruskiego, Pomorskiego i Księstwa Kamieńskiego oraz proboszcz katedralny w Kamieniu [...] postanowiliśmy sobie, że polecimy zbudować nowe organy na nasz koszt, dla katedry w Kamieniu [...] konstruktor organów dla wykonania tego dzieła już się zgłosił [...] zatem praca w Imię Boże ma być rozpoczęta.

Środki finansowe przeznaczone na pokrycie kosztów budowy i materiały stanowiły część sumy, jaką Ernest Bogusław otrzymał od Wielkiego Elektora Friedricha Wilhelma za zrzeczenie się na jego rzecz tytułu księcia i biskupa kamieńskiego. Oszczędny książę, w liście do syndyka organów katedralnych Walentego Wintera, dnia 6 listopada 1669 roku zwrócił uwagę, że znaczna część piszczałek organowych jest w bardzo dobrym stanie (163) i należy je ponownie wykorzystać. Już 15 listopada tegoż roku książę wystosował uroczysty memoriał do prałatów katedry, informujący o podjęciu decyzji budowy nowych organów. Wiele wskazuje na to, że wybranym konstruktorem był Friedrich Breyer, autor dwóch wersji proponowanej dyspozycji instrumentu. Z nieznanых powodów zrezygnował on jednak z powierzzonego zadania, w związku z czym rozpoczęto pertraktację z budowniczym organów w Kościele Mariackim w Stralsundzie Michaëlem Berigelem. Formalną umowę zawarto z nim jednak dopiero w 1670 roku.

Nowe organy wybudowane zostały w ciągu dwóch lat. Odbiór instrumentu, ukończonego w 1672 roku, nastąpił w dniach 29-30 listopada, a dokonał go sławny budowniczy organów Balthasar Heldt. Próba instrumentu wypadła bardzo pomyślnie. Organy miały 13 metrów szerokości, 9 metrów wysokości i liczyły ogółem 2660 piszczałek. W liście pochwalnym datowanym 16 grudnia 1672 roku napisano: *Po wspaniałym kazaniu zabrzmiało Te Deum Laudamus [...] następnie organy przebrane zostały we wszystkich głosach [...] niczego nie trzeba było poprawiać [...] Znakomitemu konstruktorowi [...] z powodu tak sławetnie dokonanego dzieła udzielono pochwały*. Na podstawie decyzji Rady Kapituły otrzymał on wynagrodzenie w wysokości czterech tysięcy talarów. Odbiór instrumentu nie oznaczał jednak ostatecznego zakończenia prac przy organach. Całą furę drewna zużyto na czynności przy budowie szafy organowej, a w latach 1682-1683 stargardzki malarz Johann Schmidt, wraz z zespołem współpracowników, wykonał niezbędne prace malarskie i złotnicze przy prospekcie. Na wynagrodzenie wykonawców wykończeniowych prac przy organach wykonanych w ciągu 36 tygodni książę wyasygnował kwotę 335 talarów, co musiało wystarczyć na zakup złota, farb, zasłon i bieżące, drobne naprawy.

Odbierając nowy instrument M. Berigela organmistrz Balthasar Heldt nie sprawdził prawdopodobnie stabilności posadowienia prospektu. Potrzeba było aż dziesięciu lat, aby uznano za konieczne dokonania budowlanych poprawek jego zamocowania. Dnia 19 listopada 1683 roku zawarta została umowa z czeladnikiem budowlanym, który miał zlikwidować usterki konstrukcyjne i sprawić, aby organy stały mocno. Efekt podjętych starań okazał się taki, że już w 1696 roku, zaledwie trzynaście lat po wykonanych korektach konstrukcyjnych, konieczne stało się zlecenie wykonania nowej podbudowy organów mistrzowi Philippowi Treikelowi.

Wyniki jego prac zostały stosunkowo szybko zweryfikowane. Dnia 15 maja 1726 roku organmistrzowie Heldt i Richter stwierdzili, że pozytyw wymaga nowego podparcia. Problem ten powrócił jak bumerang, gdyż trzynaście lat później B. Heldt podniósł go ponownie.

Przy okazji pierwszego generalnego remontu nowego instrumentu w latach 1787-1837 zostały wykonane nowe podpory. Nie spełniły one jednak swego zadania, skoro po niedługim czasie zostały wymontowane, podczas kolejnych prac wzmacniających konstrukcyjnie sam instrument i jego prospekt.

W 1800 roku opiekę nad kamieńskim instrumentem przejęła szczecińska firma organmistrzowska Grüneberga, założona w 1782 roku. Georg Friedrich Grüneberg przebudował instrument, zmieniając częściowo specyfikę jego brzmienia i eliminując ostatecznie problem stabilności jego posadowienia. W 1820 roku po raz kolejny dokonał modyfikacji układu głosów organowych, zmieniając dalszą część rejestrów. W połowie XIX stulecia opiekę konserwatorską nad kamieńskim instrumentem przejęła inna szczecińska firma budowy organów F.C. Kaltschmidta. W trakcie pierwszego remontu nie wprowadziła ona istotniejszych zmian w dyspozycji instrumentu. Miały one nastąpić dopiero w 1888 roku, w którym kamieńskie organy przestały już właściwie przypominać barokowy instrument wybudowany przez Michaela Berigela. Stało się tak za sprawą Barnima Grüneberga i zespołu jego współpracowników. Barnim, syn i następca Augusta Wilhelma, urzeczony duchem romantyzmu i zafascynowany muzyką organową Ferenc Liszta, Feliksa Mendelssohna Bartholdy'ego i Maxa Regera, zmienił diametralnie dyspozycję królewskiego instrumentu, przebudowując je na 44-głosowe organy romantyczne z elektro-pneumatycznymi wiatrownicami, nowymi grupami głosów i nowoczesnymi, jak na owe czasy, rozwiązaniami mechaniki rejestrowania. W nowej szacie brzmieniowej organy dotrwały do czasu II wojny światowej.

W trakcie działań wojennych w 1941 roku znalazły się ponownie w rękach ekipy remontowej Feliksa Grüneberga, którego firma przeniesiona została już ze Szczecina do pobliskich Zdrójów (Finkenwalde). Feliks postanowił przywrócić kamieńskiemu instrumentowi dawny, barokowy kształt brzmieniowy, a tym samym dyspozycję zamyślaną przez Fryderyka Breyera, a później Michaela Berigela. Nadzór merytoryczny nad pracami ekipy remontowej powierzono wybitnemu organmistrzowi Rudolfowi von Beckerathowi z Hamburga. Niestety poważnie zaawansowane prace nie zostały doprowadzone do końca. W 1945 roku instrument został splądrowany i w poważnej części zniszczony. Najpoważniejsze braki dotyczyły piszczałek prospektowych. Do stanu ponownej używalności doprowadził instrument Kurt Berendt, budowniczy organów z Wałcza.

W lipcu 1964 roku prace przy organach kamieńskich rozpoczęła firma organmistrzowska Zygmunta Kamińskiego z Warszawy. Nadzór merytoryczny nad zakresem i jakością prowadzonych prac przyjęła Katedra Organów Państwowej Wyższej Szkoły Muzycznej w Krakowie. W 1965 roku, po raz pierwszy po ćwierćwieczu milczenia, organy katedry kamieńskiej zabrzmiały jako instrument niemal pełni koncertowy, wymagający jednak dalszych prac remontowych. Organom daleko było przecież do dawnej świetności. Jak stwierdził znakomity rzeczoznawca zabytkowych organów Marian Dorawa: *Jedynym i słusznym wyjściem powinna być rekonstrukcja zmierzająca w kierunku odtworzenia pierwotnego instrumentu Berigela i to zarówno od strony strukturalno-technicznej, jak i akustyczno-muzycznej.*

W 1992 roku Zygmunt Kamiński złożył ofertę gruntownej rekonstrukcji organów kamieńskich. Wymianie bądź naprawie miało ulec 80 procent piszczałek drewnianych i metalowych, jak również stół gry i wiatrownice. Prace te nie zostały jednak wówczas przeprowadzone. Dalsza historia prac remontowych i konstrukcyjnych przy organach konkatedry związana jest z Zakładem Budowy i Rekonstrukcji Organów Władysława Cepki z Popowa koło Wroniek, który od 2001 r. przejął i roztoczył, trwającą do dziś, opiekę nad instrumentem. Priorytetem podejmowanych prac stało się „zachowanie oryginalnego zespołu brzmieniowego i koncepcji estetycznej organów”, które przyjęto przy ich rebarokizacji przez zakład Feliksa Grüneberga przed 1945 r. Program prac opierał się na planie rekonstrukcji opracowanym przez prof. Juliana Gembalskiego i ustaleniach ze spotkań roboczych odbywanych przez wykonawcę Władysława Cepkę, gospodarza katedry i proboszcza kamieńskiej parafii ks. kan. Dariusza Żarkowskiego oraz prof. Józefa Serafina, dyrektora artystycznego festiwalu.

Pomimo przeprowadzania wyczekiwanego od lat remontu kolejne edycje festiwalu odbywały się bez zakłóceń. Zasadnicza część remontu rozpoczęła się w 2003 r. Prace prowadził organmistrz Władysław Cepka pod nadzorem prof. Gembalskiego. W ich trakcie m.in. wymieniono część piszczałek oraz zamontowano nowy kontuar do gry. Stary trafił zaś do Muzeum Historii Ziemi Kamieńskiej.

Po ukończeniu prac remontowych podczas jubileuszowej, czterdziestej edycji kamieńskiego festiwalu w 2004 r. organy zabrzmiały już w pełnej okazałości.

Wszystko wskazuje na to, że w XXI stuleciu respektowana będzie nadal ostatnia wola księcia Ernesta Bogusława de Croy: *Życzymy sobie [...] aby Bóg Wszechmogący nowe organy do końca świata zachować raczył oraz aby organy ogrywane były przez sprawnego organistę.*

Dr Mikołaj Szczęśny

INTERNATIONAL FESTIVAL OF ORGAN AND CHAMBER MUSIC IN KAMIEŃ POMORSKI

On the 23rd of June in 1964 the first out of six Organ Concerts was inaugurated with the "Organ Prelude" by Jan Podbielski played by an organist from Szczecin, Rudolf Rożek, and with a medieval Polish anthem "Gaude Mater Polonia" sung by The Choir of Szczecin University of Technology directed by Jan Szyrocki. The concerts were taking place in the Cathedral in Kamień Pomorski until 15th of September 1964.

Owing to the determination, passion and support of many people and institutions the concerts could be organised and become the Festival of Organ and Chamber Music after a year. Summer meetings with the classical music in Kamień became known in the whole country. Kamień Pomorski became the second most popular place of summer concerts in Poland, right after Oliwa and its Organ Festival. Kamień attracted people with the atmosphere different from a traditional concert created by the historic interior of Kamień's temple as well as its uniqueness made by the combination of organ and chamber music. In 1979 this festival was officially given the name of The International Festival of Organ and Chamber Music which is actual until today. However, the foreign performers were playing during the first edition of the event in 1965.

In 2014 a jubilee edition of The International Festival of Organ and Chamber Music took place. The 50th anniversary was celebrated. Its rank was specially emphasised by the honorary patronage of the President of Republic of Poland. The jubilee was a great occasion to summarize and remind the great meaning of Kamień's festival in the musical life of West Pomerania and Poland. This was the reason why Kamień Pomorski was once called "summer Polish music capital".

For fifty-seven years the main organizer of the festival has been The Association of Enthusiasts of Kamień Pomorski Land. The partners in this project in the next years were: Szczecin Music Society, Szczecin Cultural Society, Voivodeship House of Culture – The Ducal Castle in Szczecin, Health Resort Kamień Pomorski, National Concert Bureau, Cultural Centre in Kamień Pomorski, Roman Catholic Parish in Kamień Pomorski, The Mayor and The Town Council of Kamień Pomorski.

The attributes of the Festival in Kamień Pomorski are hundreds of concerts and performers, thousands of beats as well as listeners. During all those evenings in Kamień's cathedral virtuosos of organ and chamber music from all over the world were performing for the audience. This year, The International Festival of Organ and Chamber Music in Kamień Pomorski which is the oldest in West Pomerania and one of the oldest in Poland, entered another decade of its existence to fulfil the wish of the duke Ernst Bogislaw von Croÿ: "that Almighty God would preserve the organs until the end of the world."